

Analyse en prognose prijs- en kostenontwikkeling kinderopvang 2008 - 2010

Utrecht, 5 december 2008

Buitenhek Management & Consult

Winthontlaan 200
Postbus 85183
3508 AD Utrecht

T 030 287 59 59

F 030 287 59 60

info@buitenhek.nl
www.buitenhek.nl

INHOUDSOPGAVE

1. AANLEIDING	3
2. SAMENVATTING.....	3
3. ACTUELE BELANGEN EN STANDPUNTEN.....	3
4. INDEXERING VERGOEDINGSNORM WET KINDEROPVANG 2005 - 2008.....	3
5. BEVRIEZEN VERGOEDINGSNORM KINDEROPVANG 2009	4
6. BEOORDELING AANNAMES KABINET.....	5
6.1 GEMIDDELD UURTARIEF EN VERDELING	5
6.2 KOSTENONTWIKKELING 2009.....	5
6.3 CONSEQUENTIES KOSTENONTWIKKELING 2009 VOOR TARIEVEN.....	6
6.4 RESULTAATONTWIKKELING KINDEROPVANGONDERNEMERS.....	7
6.5 CONCLUSIE.....	8
7. WAAR ZIJN DE BELANGRIJKSTE KNELPUNTEN TE VERWACHTEN?.....	9
7.1 INLEIDING.....	9
7.2 TARIEVEN BUITENSCHOOLSE OPVANG (BSO) HOGER DAN GEMIDDELD	9
7.3 TOETSING TARIEVEN 2009 BUITENSCHOOLSE OPVANG (BSO) IN DE PRAKTIJK.....	9
7.4 EFFECTEN BEZUINIGINGSMAATREGELEN 2010: VERLAGING VERGOEDINGSNORM BSO	10
7.5 BEVRIEZING VERGOEDINGSNORM VOOR LAGERE INKOMENS MEEST SCHADELIJK	11
7.5.1 <i>Effect minimum gezinsinkomen</i>	11
7.5.2 <i>Effect modaal gezinsinkomen</i>	11
7.5.3 <i>Effect hoog gezinsinkomen</i>	12
7.5.5 <i>Effect op gezinnen met meerdere kinderen</i>	12
7.5.4 <i>Conclusie</i>	12
8. HOE REAGEERT DE KINDEROPVANG OP DEZE ONTWIKKELING?	13
8.1 AANPASSEN PRODUCTAANBOD: OPENINGSTIJDEN	13
8.2 AANPASSEN PRODUCTAANBOD: VERVOERSKOSTEN APART IN REKENING BRENGEN.....	13
9. AANGEKONDIGDE KABINETSMATREGELEN EN PROGNOSE EFFECTEN	13
9.1 WETSWIJZIGING EN ONDERZOEK NMA.....	13
9.2 PROGNOSE EFFECTEN WETSWIJZIGING: AANVULLENDE KOSTENSTIJGING VOOR OUDERS.....	13
9.3 PROGNOSE ONDERZOEK NMA: WEL GELEGENHEID, MAAR GEEN MOTIEF VOOR MISBRUIK	14
10. CONCLUSIES.....	17

1. Aanleiding

In de afgelopen maanden verschenen diverse berichten over de prijs-, kosten- en rendementsontwikkeling in de kinderopvang. In deze analyse de feiten op een rij en de effecten van de bezuinigingsmaatregelen op gezinnen die gebruik maken van kinderopvang.

2. Samenvatting

Een onderdeel van de bezuinigingsmaatregelen op de kinderopvang - het bevriezen/verlagen van de vergoedingsnorm voor ouders - blijkt veel nadeliger uit te pakken voor ouders dan eerder door het Kabinet werd aangenomen. Dat wordt veroorzaakt door een onrealistische aanname van het Kabinet over de winstgevendheid van kinderopvangondernemers en de daarmee samenhangende aannames over de prijsontwikkeling.

De grootste negatieve effecten op de koopkracht zullen zich voordoen bij gezinnen die gebruik maken van de buitenschoolse opvang. Binnen deze groep zullen de lagere inkomens relatief het zwaarst getroffen worden.

Indien het Kabinet vasthoudt aan de eerder aangekondigde financiële toegankelijkheid voor ouders zijn aanvullende bezuinigingen, het verhogen van het uitgavenkader ten laste van de algemene middelen of het verhogen van de financiële dekking (verhogen bijdrage werkgevers) van de kinderopvangkosten onvermijdelijk.

Als alternatief kan het Kabinet ervoor kiezen de bijdrage van ouders te verhogen door in 2010 (net als in 2009) de kinderopvangtoeslag te verlagen. De gedachte dat dit voorkomen of gematigd kan worden met de uitkomsten van een analyse van de NMa of de aangekondigde wetswijziging is - net als de eerdere aannames over de prijsontwikkeling - onrealistisch.

3. Actuele belangen en standpunten

In reactie op de enorme overschrijdingen op de geplande overheidsuitgaven voor kinderopvang heeft het Kabinet bezuinigingsmaatregelen aangekondigd bij de Voorjaarsnota 2008. Onderdeel van het bezuinigingspakket is het niet indexeren van de vergoedingsnorm voor de kinderopvangtoeslag die ouders ontvangen. Gezinnen die gebruik maken van professionele kinderopvang ontvangen in 2009 tot een bedrag van € 6,10 per uur een inkomensafhankelijk percentage aan kinderopvangtoeslag. De kinderopvangkosten boven die vergoedingsnorm betalen ouders volledig zelf. De aanname van het Kabinet bij de bezuinigingen is dat kinderopvangaanbieders zoveel winst maken dat zij kostenstijgingen voor de loon- en prijsontwikkeling volledig kunnen opvangen in de exploitatie zonder de tarieven te verhogen. Aanvullend beargumenteert het Kabinet dat de gemiddelde uurtarief van kinderopvang in 2008 ruim onder de vergoedingsnorm ligt waardoor zelfs een stijging van de tarieven niet tot extra kosten voor ouders zal leiden. Het spreekt voor zich dat beide brancheorganisaties in de kinderopvang zich verweren en aangeven niet aan die aannames van het Kabinet te kunnen voldoen waardoor veel ouders toch met extra kosten geconfronteerd worden.

BOinK, de belangenvereniging voor ouders in de kinderopvang, legt de verantwoordelijkheid voor de extra kosten voor ouders deels bij het Kabinet en deels bij kinderopvangondernemers.

4. Indexering vergoedingsnorm Wet kinderopvang 2005 - 2008

Gezinnen die gebruik maken van professionele kinderopvang ontvangen in 2008 tot een bedrag van € 6,10 per uur een inkomensafhankelijk percentage aan kinderopvangtoeslag.

Deze norm is - bij invoering van de Wet kinderopvang in 2005 - vastgesteld als het tarief waarvoor 80% van het professionele kinderopvangaanbod in Nederland voor gekocht kan worden. Vanaf 2005 is deze vergoedingsnorm jaarlijks geïndexeerd op grond van artikel 7, derde lid, van de Wet kinderopvang.

Het indexeringspercentage bestaat uit twee componenten: de indexfactor voor het komende jaar en een correctie op de indexfactor van het huidige jaar. De indexfactor is het gewogen gemiddelde van de loonvoet bedrijven op jaarbasis, met een gewicht van 80%, en de consumentenprijsindex (CPI), met een gewicht van 20%, zoals deze voor het komende jaar worden geraamd. Op basis van de meest actuele cijfers van het CEP wordt de indexeringsfactor van voorgaand jaar opnieuw vastgesteld. Hiermee wordt een correctiefactor toegepast op de indexering voor het volgende jaar.

Met deze methode is voor 2008 een indexeringspercentage van 4,17% vastgesteld waardoor de vergoedingsnorm voor ouders werd verhoogd van € 5,86 in 2007 naar € 6,10 per uur in 2008¹. De kinderopvangkosten boven die vergoedingsnorm betalen ouders volledig zelf.

5. Bevrozen vergoedingsnorm kinderopvang 2009

Indien de indexering van de vergoedingsnorm zoals gebruikelijk door het Kabinet was toegepast zou de vergoedingsnorm voor 2009 worden aangepast met 3,63%², van €6,10 in 2008 naar € 6,32 per uur in 2009. In het kader van de bezuinigingsmaatregelen is door het Kabinet besloten om voor 2009 de vergoedingsnorm voor ouders niet te indexeren en te bevriezen op € 6,10 per uur (hetzelfde niveau als in 2008). Gezinnen die gebruik maken van professionele kinderopvang ontvangen in 2009 tot een bedrag van € 6,10 per uur een inkomensafhankelijk percentage aan kinderopvangtoeslag.

De aannahme van het Kabinet bij die bezuinigingsmaatregel is dat kinderopvangaanbieders zoveel winst maken dat zij kostenstijgingen voor de loon- en prijsontwikkeling volledig kunnen opvangen in de exploitatie zonder de tarieven te verhogen.

Als deze aannahme zou uitkomen zouden ouders geen last hebben van deze maatregel en zouden de totale uitgaven voor kinderopvang in Nederland gedempt worden.

Hiervan zou de overheid profiteren doordat zij minder kinderopvangtoeslag moet uitkeren.

Uitsluitend de kinderopvangondernemers zouden last hebben van deze bezuinigingsmaatregel door lagere winsten.

---

¹ In deze analyse wordt geen aandacht besteed aan de harmonisatie van de vergoedingsnorm voor bso en dagopvang.

² Berekening op basis van cijfers MEV 2009 (CPB, 2008) en Regeling indexering kinderopvang 2008 (OCW, 2007)

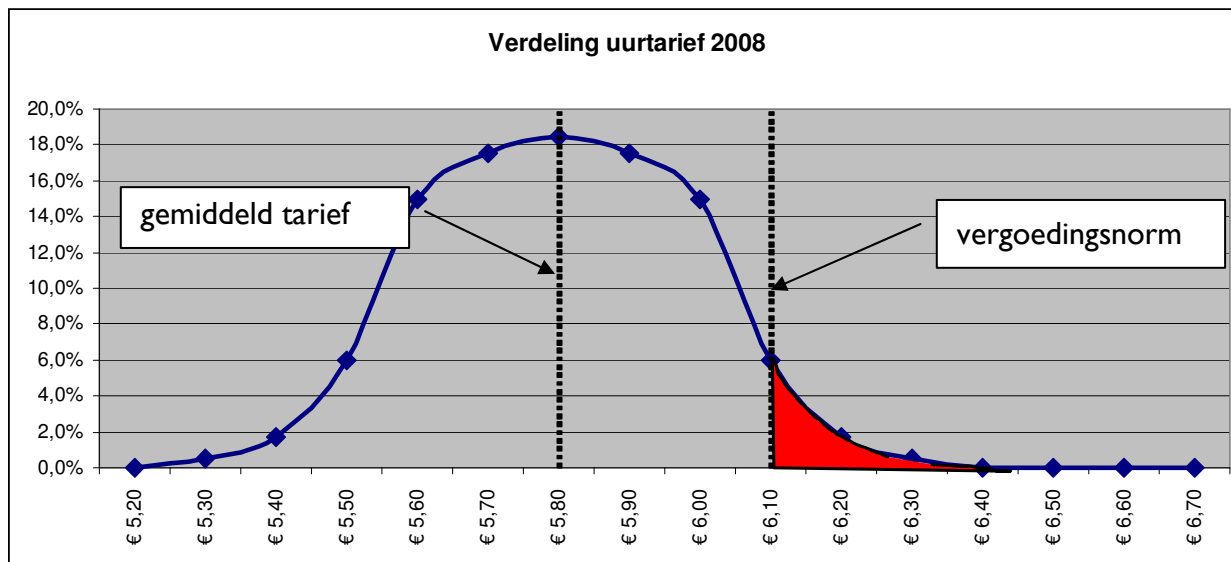
6. Beoordeling aannames Kabinet

6.1 gemiddeld uurtarief en verdeling

Op de berichten over negatieve consequenties voor ouders met kinderopvang reageert het Kabinet dat er niets aan de hand is omdat het gemiddelde uurtarief in de kinderopvang in 2008 € 5,80 per uur is en dat ruim onder de vergoedingsnorm van € 6,10 ligt. Het gemiddelde uurtarief zegt echter niet zo veel over de consequenties van deze maatregel voor individuele ouders.

Dat inzicht wordt duidelijker door in kaart te brengen wat een normale verdeling is van de tarieven over Nederland. Een gemiddeld uurtarief van € 5,80 betekent over het algemeen dat 50% van de tarieven onder de € 5,80 zal liggen en 50% van het kinderopvangaanbod daar boven zal liggen.

In onderstaande figuur een schematische verdeling van de uurtarieven kinderopvang in 2008 uitgaand van het gemiddelde van € 5,80 dat in de onderwijsbegroting 2009 is opgenomen:

In rood is het opvangaanbod weergegeven dat op of boven de vergoedingsnorm zit.

Op basis van deze normale verdeling is te zien dat in 2008 een relatief gering deel van het kinderopvangaanbod in Nederland op of boven de vergoedingsnorm van € 6,10 uitkomt. Of dat ook geldt voor 2009 is afhankelijk van de kostenontwikkelingen en winstmarges in de branche.

6.2 Kostenontwikkeling 2009

De kostenstijgingen die kinderopvangaanbieders in hun tarieven voor 2009 moeten doorrekenen bedragen meer dan 4%. Verreweg de belangrijkste component daarvan zijn de kosten die voortvloeien uit de nieuwe CAO.

Dat de CAO afspraken in de kinderopvang dit effect hebben blijkt onder andere uit de begrotingstabellen voor 2008 en 2009 die door de grootste salarisverwerker in de kinderopvang worden gepubliceerd (zie www.gamma.nl):

2008

Schaal 6 Cao Kinderopvang									
Werknemers 23 jaar en ouder die onder de pensioenplicht Pggm vallen									
An ciën niteit	Bruto maand salaris	Bruto Jaar salaris	Vakantie geld	Toeslag i.v.m. Levens-loop	Totaal bruto	Werkg. Deel Zorgverz. wet	Totale sociale lasten	Werkg. deel pensioen premie	Totale salaris kosten
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)
-2	1.616	19.392	1.653	78	21.123	1.291	1.403	1.474	25.291
-1	1.658	19.896	1.653	80	21.629	1.319	1.452	1.543	25.943
0	1.701	20.412	1.653	82	22.147	1.348	1.500	1.613	26.608
1	1.748	20.976	1.679	84	22.739	1.382	1.556	1.693	27.370
2	1.795	21.540	1.724	87	23.351	1.416	1.614	1.775	28.156
3	1.842	22.104	1.769	89	23.962	1.451	1.671	1.858	28.942
4	1.890	22.680	1.815	91	24.586	1.486	1.730	1.942	29.744
5	1.941	23.292	1.864	94	25.250	1.523	1.793	2.033	30.599
6	1.992	23.904	1.913	96	25.913	1.561	1.855	2.122	31.451
7	2.044	24.528	1.963	99	26.590	1.599	1.919	2.213	32.321
8	2.097	25.164	2.014	101	27.279	1.638	1.984	2.307	33.208

2009

Schaal 6 Cao-Kindercentra									
Werknemers 23 jaar en ouder die onder de pensioenplicht Pggm vallen									
An ciën niteit	Bruto maand salaris	Bruto Jaar salaris	Vakantie geld	Toeslag i.v.m. Levens-loop	Totaal bruto	Werkg. Deel Zorgverz. wet	Totale sociale lasten	Werkg. deel pensioen premie	Totale salaris kosten
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)
-2									
-1	1.725	20.700	1.720	83	22.503	1.520	1.727	1.622	27.372
0	1.770	21.240	1.720	85	23.045	1.554	1.784	1.695	28.078
1	1.819	21.828	1.747	88	23.663	1.593	1.849	1.778	28.883
2	1.868	22.416	1.794	90	24.300	1.632	1.916	1.864	29.712
3	1.917	23.004	1.841	93	24.938	1.672	1.984	1.952	30.546
4	1.967	23.604	1.889	95	25.588	1.713	2.052	2.039	31.392
5	2.020	24.240	1.940	97	26.277	1.756	2.124	2.132	32.289
6	2.073	24.876	1.991	100	26.967	1.800	2.197	2.226	33.190

schaal 6, ancienniteit	salariskosten 2008	salariskosten 2009	stijging
4	€ 29.744	€ 31.392	5,5%
5	€ 30.599	€ 32.289	5,5%
6	€ 31.451	€ 33.190	5,5%

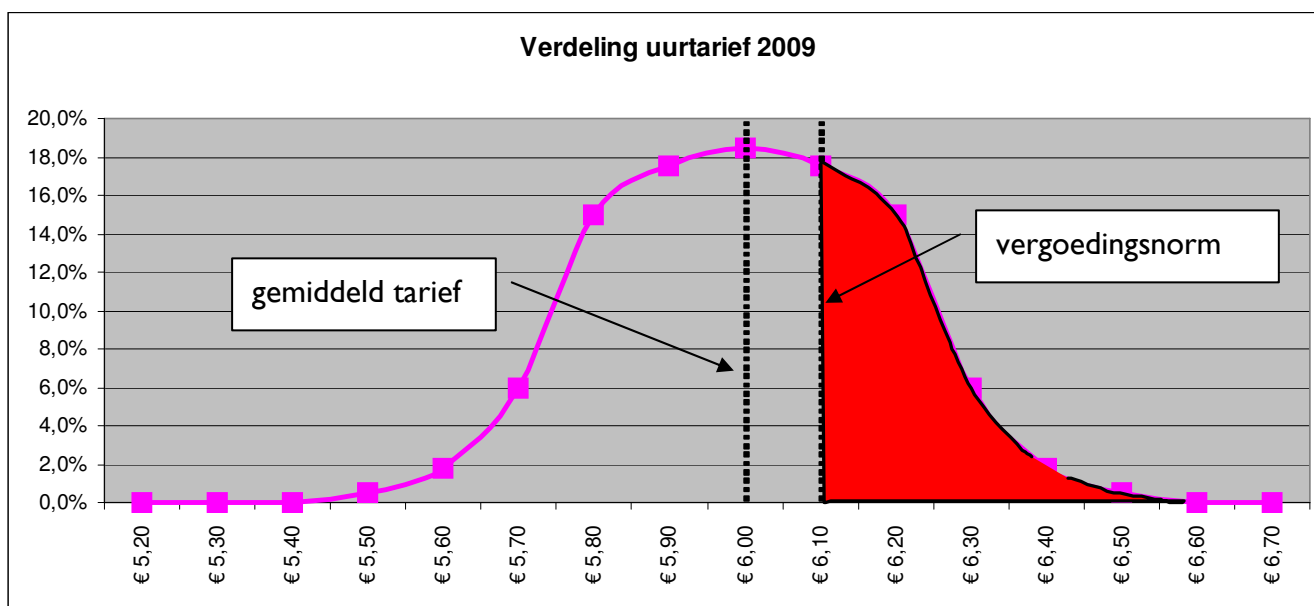
Hieruit blijkt wel dat een loonkostenstijging voor 2009 van meer dan 4% zeer aannemelijk is.

6.3 Consequenties kostenontwikkeling 2009 voor tarieven

Het doorbelasten door kinderopvangaanbieders van de gestegen kosten in de tarieven voor 2009 zal effect hebben op de verhouding tussen het gemiddeld tarief (dat stijgt) en de vergoedingsnorm (die gelijk blijft).

In onderstaande verdeling is voorzichtigheidshalve rekening gehouden met een stijging van het gemiddelde uurtarief van 3,5% (dat percentage ligt dus ruim onder de gemiddelde loonkostenstijging) van € 5,80 in 2008 naar € 6,00 in 2009.

Die tariefaanpassing levert de volgende gemiddelde tariefverdeling op voor 2009:

Op basis van deze normale verdeling is te zien dat door de bevrozing van de vergoedingsnorm een substantieel groter deel van het kinderopvangaanbod in Nederland boven de vergoedingsnorm van € 6,10 per uur uitkomt. Voor de ouders die gebruik maken van een opvangaanbod dat boven de vergoedingsnorm uitkomt betekent het dat zij de extra kosten voor eigen rekening moeten bijdragen. De volgende vraag is dan of er in algemene zin ruimte is voor kinderopvangondernemers om de tarieven niet te verhogen en genoeg te nemen met minder winstmarge.

6.4 Resultaatontwikkeling kinderopvangondernemers

Jaarlijks doet het Waarborgfonds Kinderopvang (zie www.waarborgfondskinderopvang.nl) een onderzoek naar de financiële positie van de kinderopvangbranche.

Uit deze cijfers blijkt dat het exploitatieresultaat na belasting in de periode 2004-2006 varieert van 0,6% tot 2,3% van de omzet. Over de winstgevendheid oordeelt het Waarborgfonds Kinderopvang in haar rapport van 2007 als volgt: *“De gemiddelde rentabiliteit is in 2006 substantieel hoger dan in 2005 maar ligt ruim onder de minimale rentabiliteitseis van 10 procent die doorgaans door de bancaire sector wordt gehanteerd bij de beoordeling van kredietaanvragen”* (Sectorrapport Kinderopvang 2007, p. 8).

Eind november 2008 heeft het Waarborgfonds Kinderopvang de resultaten van het onderzoek naar de financiële positie van de branche in 2007 gepubliceerd. De onderzoeksgroep exploiteerde in 2007 bijna 38 procent van het totale aantal kindplaatsen in Nederland. Uit deze cijfers blijkt dat het netto exploitatieresultaat na belasting van kinderopvang-ondernemers in 2007 gemiddeld 4,0 % van de omzet bedroeg.

De verbetering van het rendement in 2007 is grotendeels gerealiseerd door betere bezetting en schaalvergroting. Dit wordt mede onderbouwd door de beperkte tariefaanpassing van gemiddeld slechts 1,75% (van € 5,70 naar € 5,80) in 2008 die blijkt uit de cijfers in de onderwijsbegroting 2009 (tabel 24.10, p. 207).

Tabel 24.10 Kengetallen	2006	2007	2008*
Gemiddelde uurprijs	€ 5,48	€ 5,70	€ 5,80

Dat er op grote schaal sprake is van een buitensporige winstmarges of van een buitensporige tariefaanpassing in 2008 in de kinderopvangbranche blijkt dus niet uit deze zeer recente onderzoeksgegevens.

Uit het meest recente onderzoek van het Waarborgfonds Kinderopvang over 2007 (Sectorrapport 2008, Waarborgfonds Kinderopvang, 2008) blijkt dat bijna 90% (89,1% om precies te zijn) van de kinderopvangondernemers in 2007 niet voldoet aan de bancaire voorwaarden voor financiering zonder extra zekerheidseisen. Deze organisaties hadden een solvabiliteit (vermogen) lager dan 20 procent en een rentabiliteit (rendement) lager dan 10 procent.

Uit het beschikbare onderzoeksmateriaal blijkt dus niet dat kinderopvangondernemers op grote schaal de exploitatieruimte hebben om tarieven te bevrozen en genoeg te nemen met minder winstmarge.

Deze conclusie wordt onderbouwd door het recent gepubliceerde onderzoek van FNV en MOgroep Kinderopvang over de tariefontwikkeling in de kinderopvang voor 2009 (zie <http://www.mogroep.nl/scrivo/asset.php?id=260307>)

Daaruit blijkt dat meer dan 80% van de kinderopvangaanbieders in 2009 de tarieven verhoogt.

6.5 Conclusie

Op basis van het voorgaande is het aannemelijk dat de aannames die het Kabinet heeft gemaakt over de effecten van de bevrozing van de vergoedingsnorm niet zullen uitkomen.

Vervolgens is de vraag waar dan de belangrijkste knelpunten voor ouders en ondernemers in 2010 zullen ontstaan.

7. Waar zijn de belangrijkste knelpunten te verwachten?

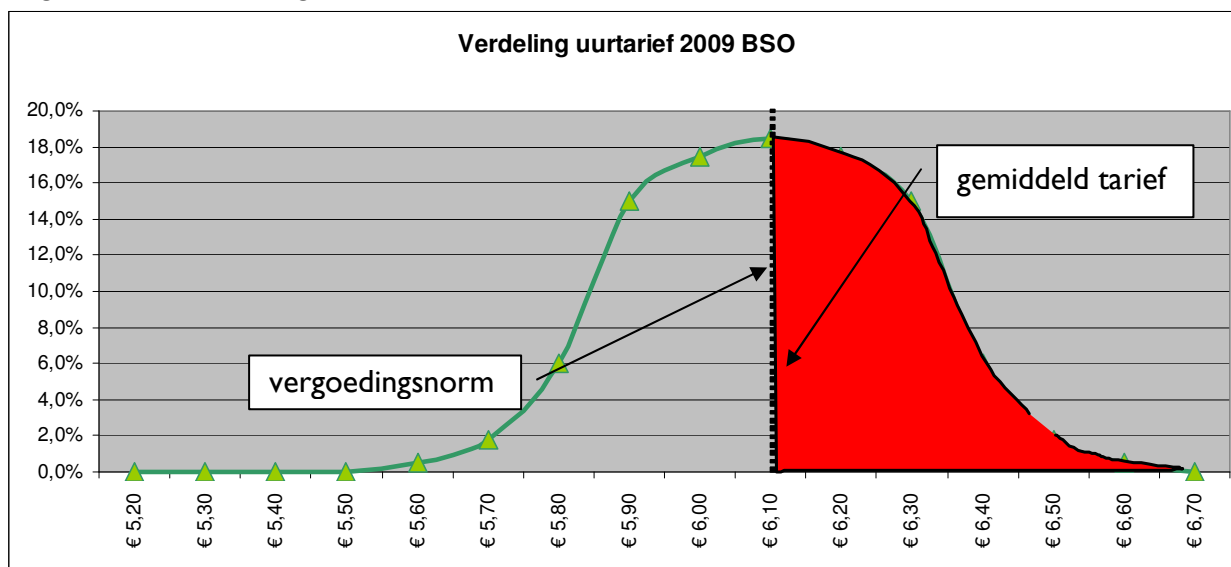
7.1 Inleiding

Het gemiddelde uurtarief van € 5,80 over 2008 - dat in de onderwijsbegroting 2009 is terug te vinden - is het gemiddelde uurtarief van alle opvangsoorten (dagopvang, buitenschoolse opvang en gastouderopvang). Algemeen bekend is dat het uurtarief van de buitenschoolse opvang bovengemiddeld is.

7.2 Tarieven buitenschoolse opvang (BSO) hoger dan gemiddeld

Dat wordt onder andere veroorzaakt door het feit dat de buitenschoolse opvang (in vergelijking met de dagopvang) de huisvestingskosten over een lager aantal openingsuren moet verdelen. In 2008 ligt de gemiddelde uurprijs voor buitenschoolse opvang met €5,87, hoger dan de gemiddelde uurprijs van dagopvang (zie antwoorden Kamervragen Ortega-Martijn, 29 augustus 2008).

Zelfs met een gematigde tariefaanpassing van tussen de 3,5% en 4% zal in 2009 de gemiddelde uurprijs stijgen van € 5,87 naar € 6,10 in 2009. Zo ontstaat voor de buitenschoolse opvang de volgende tariefverdeling voor 2009:

Daaruit blijkt dat het waarschijnlijk is dat al in 2009 50% van het BSO aanbod op of boven de vergoedingsnorm van € 6,10 zal komen.

Het bovenstaande beeld wordt bevestigd door de recente onderzoeksresultaten van FNV/MOgroep Kinderopvang.

Daaruit blijkt dat 54% van het aanbod aan buitenschoolse opvang in 2009 op (20%) of boven (34%) de vergoedingsnorm zal komen (zie <http://www.mogroep.nl/scrivo/asset.php?id=260307>).

7.3 Toetsing tarieven 2009 buitenschoolse opvang (BSO) in de praktijk

Dat dit geen gekleurd beeld is blijkt ook uit de gepubliceerde tarieven voor 2009 van kinderopvangaanbieders. Naast de twee landelijke ketens (SKON en Catalpa) zijn er ook veel stedelijke organisaties (organisaties met een dominant marktaandeel in gemeenten) die al in

2009 boven de vergoedingsnorm voor BSO uitkomen.

In onderstaand overzicht zijn enkele voorbeelden opgenomen op basis van de door hen gepubliceerde tarieven voor 2009 en de meest gebruikelijke pakketten:

Organisatie / gemeente	BSO uurtarief	Verwijzing naar gepubliceerde tarieven
Kinderopvang Catalpa (landelijk)	€ 6,35	http://www.catalpa.nl/kosten/prijslijstKDVBSo2009.pdf
SKON (landelijk)	€ 6,42	http://www.skon.nl/files/tarieven/bosmier.pdf
Kinderopvang Lisse	€ 6,29	http://skolkinderopvang.nl/tarieven_buitenschoolse_opvang
Kinderopvang Bussum, Naarden, Muiden, Muiderberg	€ 6,52	http://www.skbn.nl/pags/nso_tarieven.htm
Kinderopvang Partou, A'dam	€ 6,20	http://www.partou.nl/site/page.php?ID=1326&contentID=11877
Kinderopvang Amersfoort	€ 6,35	http://www.ska.nl/editor/databank/File/downloads/Tarievenlijst.pdf
Kinderopvang Wageningen	€ 6,48	http://www.kinderopvang-wageningen.nl/cms_db/financiennormal/tarieven2009.pdf
Kinderopvang Alphen a/d Rijn	€ 6,26	http://www.skaonline.nl/content/vormen/2009/tarieven_structurele_opvang_bso.html
Kinderopvang Baarn	€ 6,41	http://www.kinderopvangbaarn.nl/images/uploaded/File/20081016102213016.pdf
Kinderopvang Hilversum	€ 6,22	http://www.kovhilversum.org/SKH/nl-NL/Tarieven
Kinderopvang B4Kids Leiden e.o.	€ 6,35	http://www.b4kids.nl/files/Ouders/Downloads/Tabel%204_prijzen%202009_Leiden%20-%20Lisse%20-%20Hillegom%20-%20Voorburg%20-%20Noordwijkerhout_BV-0109.pdf

7.4 Effecten bezuinigingsmaatregelen 2010: verlaging vergoedingsnorm BSO

Het Kabinet heeft aangekondigd in 2010 over te gaan tot een verlaging van 7% van de vergoedingsnorm voor de BSO in 2010 (van € 6,10 in 2009 naar ca. € 5,84³ in 2010).

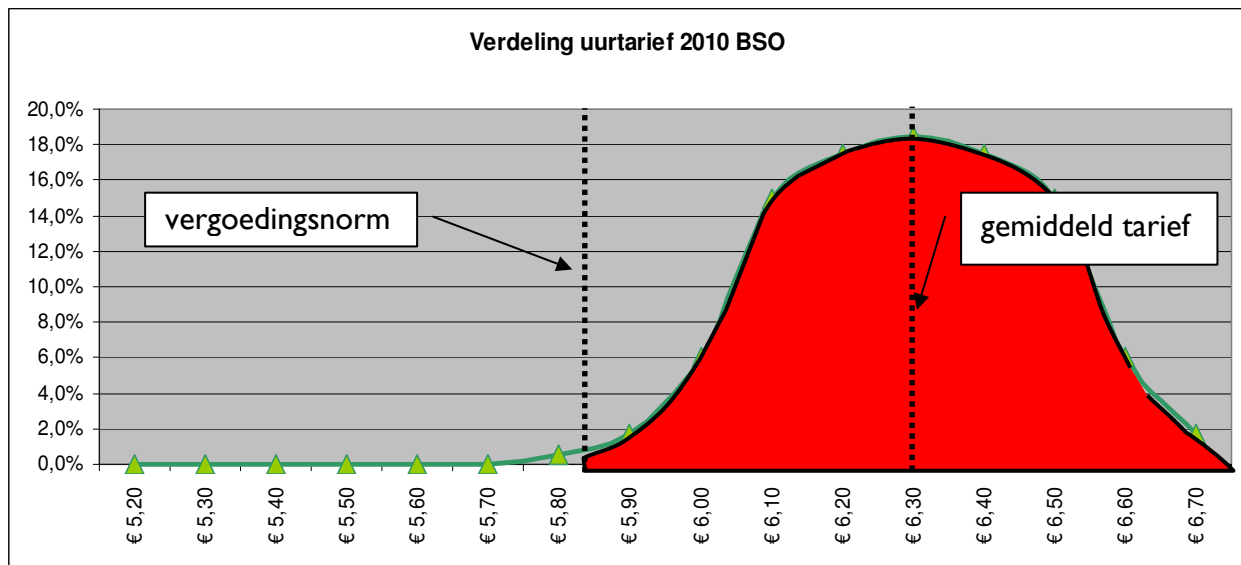
Ook deze maatregel is gebaseerd op de aanname dat de kinderopvang bovenmatige winsten maakt en deze verlaging uitsluitend een winstmatigend effect op ondernemers zal hebben.

In de effectberekening is uitgegaan van de volgende ontwikkeling van het gemiddelde uurtarief voor de BSO:

jaar	2008	2009	2010
gemiddeld uurtarief BSO	€ 5,87	€ 6,10	€ 6,30
gemiddelde tariefstijging		3,9%	3,3%
vergoedingsnorm	€ 6,10	€ 6,10	€ 5,84

Op basis van het voorgaande is wel duidelijk dat in 2010 het overgrote merendeel van het BSO aanbod in Nederland boven deze vergoedingsnorm zal komen. Dat blijkt ook wel uit de vertaling van deze ontwikkeling naar de tarieven en de vergoedingsnorm in 2010.

³ De vergoedingsnorm wordt met 7% verlaagd maar in 2010 wel geïndexeerd waardoor de vergoedingsnorm in 2010 op ca. € 5,84 zal uitkomen.

Ouders die gebruik maken van BSO in 2010 zullen daardoor onvermijdelijk met extra kostenstijgingen geconfronteerd worden.

7.5 Bevriezing vergoedingsnorm voor lagere inkomens meest schadelijk

Het gemiddelde gebruik van de buitenschoolse opvang is (zie Algemeen Overleg 24 juni 2008) 470 uur per jaar per kind. In onderstaand overzicht de consequenties voor de kosten van gezinnen met een minimuminkomen, een modaal en een hoog inkomen (uitgaand van 1 kind in de buitenschoolse opvang tegen een gemiddeld tarief en met een gemiddeld gebruik):

7.5.1 Effect minimum gezinsinkomen

Gezinnen met een minimum inkomen (< € 16.900 / jaar)				kostenstijging in % 2008 - 2010	kosten stijging in € 2008 - 2010
jaar	2008	2009	2010		
nettokosten kinderopvang per jaar	€ 97	€ 129	€ 340	252%	€ 243

De kostenverhoging 2008-2009 is grotendeels toe te schrijven aan het kabinetsbesluit om de kinderopvangtoeslag te verlagen.

De kostenverhoging 2009-2010 is veel omvangrijker en grotendeels toe te schrijven aan het bevriezen van de vergoedingsnorm.

7.5.2 Effect modaal gezinsinkomen

In onderstaand overzicht de consequenties voor de kosten van gezinnen met een modaal inkomen (€ 30.500 per jaar in 2008, € 31.500 per jaar in 2009 en 2010) en 1 kind in de buitenschoolse opvang tegen een gemiddeld tarief met een gemiddeld gebruik:

Gezinnen met een modaal inkomen				kostenstijging in % 2008 - 2010	kosten stijging in € 2008 - 2010
jaar	2008	2009	2010		
nettokosten kinderopvang per jaar	€ 243	€ 327	€ 529	118%	€ 286

7.5.3 Effect hoog gezinsinkomen

In onderstaand overzicht de consequenties voor de kosten van gezinnen met een hoog inkomen (meer dan € 165.000 per jaar) en 1 kind in de buitenschoolse opvang tegen een gemiddeld tarief met een gemiddeld gebruik:

Gezinnen met een hoog inkomen (> € 165.000 / jaar)				kostenstijging in % 2008 - 2010	kosten stijging in € 2008 - 2010
jaar	2008	2009	2010		
nettokosten kinderopvang per jaar	€ 1.840	€ 1.912	€ 2.047	11%	€ 207

7.5.5 Effect op gezinnen met meerdere kinderen

Voor gezinnen met 2 kinderen in de BSO ziet het kostenplaatje er als volgt uit: voor de drie inkomenscategorieën (op basis van 2 kinderen in BSO voor ieder 470 uur per jaar tegen een gemiddeld tarief):

Gezinnen met een minimum inkomen (< € 16.900 / jaar)				kostenstijging in % 2008 - 2010	kosten stijging in € 2008 - 2010
jaar	2008	2009	2010		
nettokosten kinderopvang per jaar	€ 193	€ 229	€ 652	238%	€ 459

Gezinnen met een modaal inkomen				kostenstijging in % 2008 - 2010	kosten stijging in € 2008 - 2010
jaar	2008	2009	2010		
nettokosten kinderopvang per jaar	€ 353	€ 442	€ 855	142%	€ 502

Gezinnen met een hoog inkomen (> € 165.000 / jaar)				kostenstijging in % 2008 - 2010	kosten stijging in € 2008 - 2010
jaar	2008	2009	2010		
nettokosten kinderopvang per jaar	€ 2.097	€ 2.342	€ 2.675	28%	€ 578

7.5.4 Conclusie

Het bevriezen en verlagen van de vergoedingsnorm raakt de lage inkomens het sterkst. Zij zien de nettokosten procentueel het sterkste stijgen en daardoor de koopkracht in 2010 met enkele procenten afnemen.

Het bovenstaande beeld is gebaseerd op een gemiddeld tarief en een gemiddeld gebruik. Voor gezinnen met een hoger dan gemiddeld gebruik en een hoger dan gemiddeld tarief zullen de kostenstijgingen omvangrijker zijn. Omgekeerd geldt dat voor gezinnen met een lager dan gemiddeld tarief en gebruik de effecten minder groot zullen zijn.

8. Hoe reageert de kinderopvang op deze ontwikkeling?

8.1 Aanpassen productaanbod: openingstijden

Veel kinderopvangondernemers willen zoveel mogelijk binnen de vergoedingsnorm van het Rijk blijven. Het motief dat ze daarbij hebben is dat ouders die meer zelf moeten betalen wel eens kunnen afhaken als klant.

Dus is er een motief om het opvangaanbod zodanig vorm te geven dat het binnen de vergoedingsnorm van € 6,10 blijft. Dat kan bijvoorbeeld door het (op papier) uitbreiden van het aantal openingsuren. Op die wijze kunnen de totale opvangkosten gedeeld worden door een hoger aantal uren waardoor ouders toch nog binnen de vergoedingsnorm van € 6,10 per uur blijven. Onderstaand de gemiddelde tarieven die OCW publiceerde in het Jaarverslag 2007:

Gemiddelde uurtarief	2005	2006	2007
4-12 jarigen	5,51	5,67	5,62

De daling van het gemiddelde uurtarief in 2007 van de buitenschoolse opvang is een aanwijzing dat die ontwikkeling in 2007 heeft plaatsgevonden.

Blijkbaar hebben de kinderopvangondernemers die maatregel overigens ook prima kunnen uitleggen aan hun klanten. Dat blijkt uit het feit dat het aantal geregistreerde klachten (zie <http://www.klachtkinderopvang.nl/>) per jaar op dit punt vanaf 2005 tot en met 2008 op één hand te tellen is.

Uit het onderzoek van de FNV/MOgroep blijkt dat in 2009 een zeer beperkt deel (12%) van de kinderopvangorganisaties de openingstijden zal verruimen. Of dit samenhangt met de bevroering van de vergoedingsnorm is niet uit de onderzoeksresultaten op te maken.

8.2 Aanpassen productaanbod: vervoerskosten apart in rekening brengen

Een andere mogelijkheid die ondernemers hebben is om te bezuinigen op kwaliteit of service om onder de vergoedingsnorm van het Rijk (van €6,10 per uur) te blijven. Enkele aanbieders laten ouders in 2009 apart betalen voor vervoer. Daardoor daalt het opvangtarief maar het betekent wel dat deze kosten aanvullend volledig voor rekening van de ouders komen.

9. Aangekondigde Kabinetsmaatregelen en prognose effecten

9.1 Wetswijziging en onderzoek NMa

Het kabinet bereidt een wetswijziging voor die regelt dat er een limiet gesteld kan worden aan het aantal uren dat opvangbedrijven bij ouders in rekening kunnen brengen (zie onder andere http://www.ad.nl/binnenland/2781101/Onderzoek_rekeningen_kinderopvang.html).

Ook laat het Kabinet door de Nederlandse Mededingingsautoriteit (NMa) een analyse maken van de marktwerking in de kinderopvangsector en mogelijk misbruik van de economische machtspositie.

9.2 Prognose effecten wetswijziging: aanvullende kostenstijging voor ouders

Met een beperking van het aantal uren opvang dat in rekening gebracht kan worden zullen de kosten voor ouders niet lager maar eerder hoger worden. Hoe zit dat?

De kostenstructuur van kinderopvangondernemers is relatief inflexibel door de kwaliteitseisen die eraan gesteld worden (o.a. minimum aantal leidsters op aantal kinderen, vaste leidsters per

groep etc.). Het flexibel inzetten van personeel per uur wordt daarmee in belangrijke mate beperkt. Aanvullend speelt dat met de krappe arbeidsmarkt de flexibiliteit verder beperkt wordt door het gebrek aan oproepkrachten en de eisen die de CAO stelt aan de personeelsinzet. Verder zullen maar weinig verhuurders van opvangaccommodaties bereid zijn de huur te verlagen als de openingstijd van 11 naar 10 uur per dag ingekort wordt. Dat is ook de reden dat veel kinderopvangondernemers de kinderopvang niet per uur maar per dag of dagdeel in rekening brengen bij hun klanten. De verrekening naar uurtarieven is dan uitsluitend relevant voor het aanvragen en afrekenen van de kinderopvangtoeslag voor ouders.

De overheidsmaatregel om het aantal in rekening te brengen uren te beperken zal dus geen enkel effect hebben op de exploitatiekosten van de kinderopvangondernemer. Het zal echter wel een effect hebben op het aantal uren waarover die kosten verdeeld kunnen worden. Het gevolg daarvan zal zijn dat de gemiddelde kosten per in rekening gebracht uur zullen stijgen en een veel groter aandeel van het opvangaanbod de vergoedingsnorm zal overstijgen. Dat leidt ertoe dat een nog veel groter aandeel ouders in 2010 de nettokosten van kinderopvang sterk zal zien oplopen.

9.3 Prognose onderzoek NMa: wel gelegenheid, maar geen motief voor misbruik

Het argument van het Kabinet is dat er zoveel winst gemaakt wordt door kinderopvangondernemers dat die in staat zullen zijn om (ondanks de kostenstijgingen) de tarieven te bevriezen en zelfs in 2010 voor de BSO te verlagen.

Om dat argument te onderbouwen maakt de Nederlandse Mededingingsautoriteit (NMa) een analyse van de marktwerking in de kinderopvangsector. De NMa controleert daarbij het misbruik van economische machtsposities. Van een economische machtspositie is sprake als een bedrijf zo'n sterke marktpositie heeft dat het zich onafhankelijk van concurrenten en afnemers kan gedragen. Volgens de Mededingingswet is het verboden om misbruik te maken van een economische machtspositie.

In de kern is er sprake van misbruik als een kinderopvangondernemer met een economische machtspositie zich buitenproportioneel verrijkt ten koste van andere bedrijven binnen dezelfde markt of afnemers.

Het onderzoek van de NMa zal zich voornamelijk concentreren op de lokale en regionale kinderopvangmarkt ofwel de "Stichtingen Kinderopvang Gemeentenaam" (velen hebben die naam inmiddels omgezet naar eigentijdse branding als Kinderrijk, Spring, Korein, Kern, B4Kids etc.). In de gemeenten waarin zij actief zijn heeft een groot aantal van dergelijke opvangaanbieders een dominant marktaandeel van 50% op de thuismarkt waar zij ooit gestart zijn. Dat lijkt dus al op een economische marktpositie in de definitie van de NMa. Met de actuele wachtlijsten en de schaarse uitbreidingslocaties in de stedelijke gebieden is er dus gelegenheid om de economische machtspositie te misbruiken. Naast gelegenheid moet er ook een motief zijn om misbruik te maken van de machtspositie. Dat is een lastiger verhaal.

Verreweg de meeste dominante lokale kinderopvangondernemers kennen als hoofdrechtvorm de stichting. De stichting wordt onder andere gekenmerkt door het ontbreken van de aandeelhouders die continuïteit en (vooral in dit verband relevant) winstmaximalisatie nastreven.

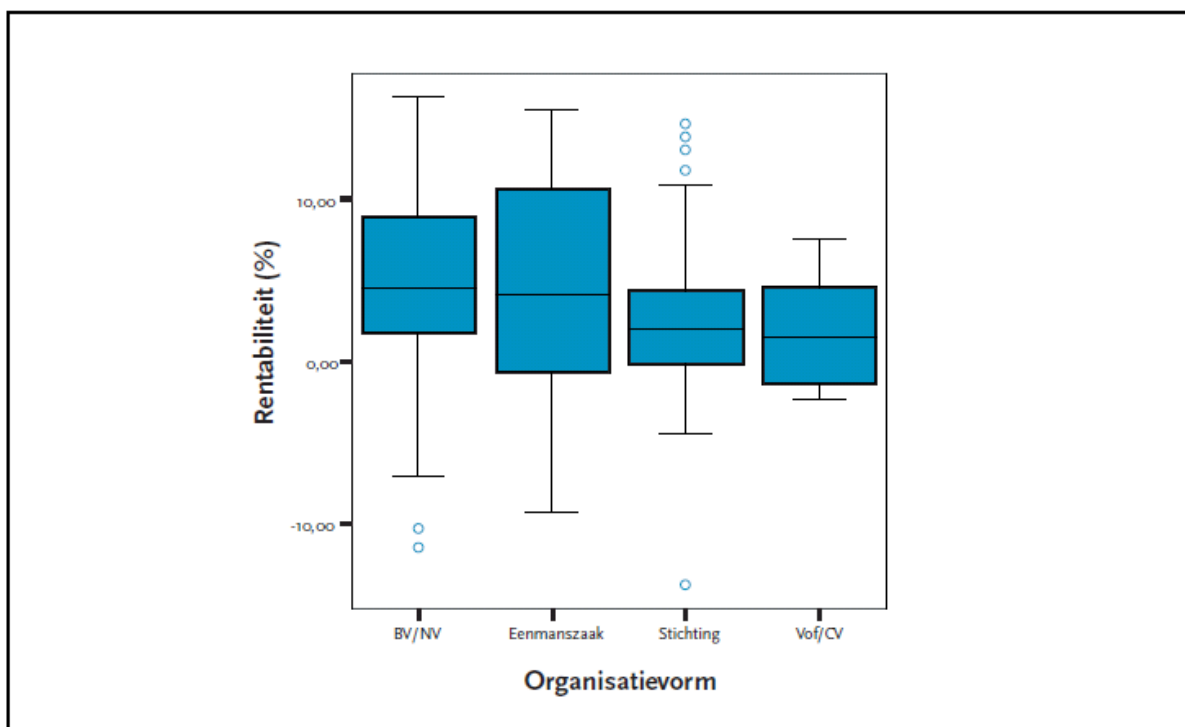
Met de huidige eigendoms- en marktverhoudingen in de kinderopvangbranche is het risico op misbruik van de economische machtspositie gering, simpelweg omdat bij verreweg de meeste (meer dan 95%) stedelijke bijna-monopolisten er geen commercieel of aandeelhoudersbelang is om de klanten 'een poot uit de draaien'. Als er geen gretige aandeelhouders zijn wat is dan het motief om de economische machtspositie te misbruiken? Een luxer hoofdkantoor of een hoger salaris voor de directie wellicht? Dat zal moeten blijken uit het onderzoek van de NMa.

Duidelijk is wel dat uit het Sectorrapport 2008 van het Waarborgfonds Kinderopvang blijkt dat het gemiddeld rendement van de kinderopvangbranche niet buitensporig is en dus geen ruimte laat voor het opvangen van kostenstijgingen zonder tariefaanpassingen.

Niet alleen de gemiddelde winstgevendheid is relevant. Ook de variatie in winstgevendheid is zeer relevant. De spreiding van de winstgevendheid per organisatievorm is in onderstaande grafiek weergegeven (Sectorrapport 2008, Waarborgfonds Kinderopvang 2008).

Daaruit blijkt dat de winstgevendheid (rentabiliteit) van vrijwel de gehele branche kinderopvang in 2007 onder de bancaire norm van 10% blijft. Bij de stichtingen (die in Nederland het grootste deel van de kinderopvang voor hun rekening nemen) blijft de rentabiliteit in 2007 zelfs ruim onder de 5%.

Grafiek 5 ► Gemiddelde rentabiliteit per organisatievorm 2007

Bron: Sectorrapport 2008, Stichting Waarborgfonds Kinderopvang, 2008

Duidelijk zichtbaar is dat de kinderopvangstichtingen (waaronder de organisaties met een lokaal of regionaal dominant marktaandeel) zich kenmerken door een lagere winstgevendheid in

vergelijking met de commerciële aanbieders (BV, NV en Eenmanszaken) die lokaal een veel minder dominant marktaandeel hebben.

Ook uit deze meest recente onderzoeksgegevens blijkt dat er geen aanwijzingen zijn van buitensporige winsten of van grootschalig misbruik van een economische machtspositie in de kinderopvang.

Het Waarborgfonds Kinderopvang concludeert in haar recent verschenen Sectorrapport 2008 over de financiële positie van kinderopvangondernemers:

“De financiële dwarsdoorsnede van de voor het sectorrapport ingebrachte jaarrekeningen toont - in een groeiemarkt - nog steeds een relatief kwetsbare algehele vermogenspositie.”

Dat is bepaald geen aanbeveling om de exploitatiemarges te verlagen.

10. Conclusies

Uit de analyse blijkt dat er geen aanleiding is om te veronderstellen dat kinderopvangaanbieders op grote schaal in staat zijn om tarieven te bevrozen of te verlagen in 2010 (voor de BSO) zonder in te boeten op de continuïteit en financierbaarheid van de organisatie. Met name dat laatste is belangrijk gelet op de scherpere eisen die banken stellen aan de financiering van uitbreidingsplannen door ondernemers.

Nu al is duidelijk dat de aanname van het Kabinet - dat opvangaanbieders de prijzen in 2009 zullen bevrozen en in 2010 zullen verlagen - niet zal uitkomen. Daarmee zijn de financiële gevolgen van de bezuinigingsmaatregelen voor ouders dus veel groter dan eerder door het Kabinet is aangegeven.

Uit de analyse blijkt dat met name de gebruikers van buitenschoolse opvang door de bevrozing in 2009 en de verlaging in 2010 van de vergoedingsnorm het zwaarste getroffen worden. Omdat de negatieve effecten van deze ontwikkeling niet inkomensafhankelijk zijn en alle inkomenscategorieën dus nominaal dezelfde lastenverzwaring tegemoet kunnen zien worden de lagere inkomens relatief het zwaarste getroffen.

Ook de aangekondigde maatregelen (wetswijziging en NMa onderzoek) zullen geen soelaas bieden om de - hoger dan door het Kabinet begrote - kostenstijging voor ouders te beteugelen.

Indien het Kabinet vasthoudt aan de eerder aangekondigde financiële toegankelijkheid voor ouders zijn aanvullende bezuinigingen, het verhogen van het uitgavenkader ten laste van de algemene middelen of het verhogen van de financiële dekking (verhogen bijdrage werkgevers) van de kinderopvangkosten onvermijdelijk.

Als alternatief kan het Kabinet ervoor kiezen de bijdrage van ouders te verhogen door in 2010 (net als in 2009) de kinderopvangtoeslag te verlagen.

De gedachte dat dit voorkomen of gematigd kan worden met de uitkomsten van een analyse van de NMa of de aangekondigde wetswijziging is - net als de eerdere aannames over de prijsontwikkeling - aantoonbaar onrealistisch.

Nieuwe maatregelen zullen weliswaar opnieuw een pijnlijke maatschappelijke en politieke discussie opleveren. Voortvarende besluitvorming biedt ouders, ondernemers en overheid wél een duidelijker toekomstperspectief in een onzeker economisch klimaat.